

НАЧИНИ ЗА ВРЕМЕИЗМЕРВАНЕ ПО ВРЕМЕ НА СРОЧНА ВОЕННА СЛУЖБА (фолклорни паралели)

д-р Николай Ненов

Асоциация за антропология, етнология и фолклористика „ОНГЪЛ”

Наблюденията в изложението са от времето на двегодишното казармено обучение – вече история, което ни дава дистанция спрямо обекта на изследване. До реформите след 10 ноември приемът в армията се осъществяваше два пъти годишно – през септември и през март. Приемът през март е подчинен на нуждата от специализирани войнски умения. Появата на тези войници извиква на живот формулировка, която бележи новата социална група – „тулуп”. Тя е изведена единствено заради времето на приема в казармата – през март.

Основното средство за отброяване на времето е джобното календарче. В зависимост от изслуженото време отделните групи ползват сравнително устойчиви изрази, като най-характерен е “цяла мешка с календарчета”, отнасящ се за новобранците.

Процесът на ставане на „старо куче” и „старо куче медалист” е продължителен и обикновено предхожда уволняването на предишния набор, т.е. необходима е санкцията на тези с най-дълга служба. Честа практика през 80-те години е наборите да се задържат след изтичане на срока на редовната военна служба. През периода на задръжката времето не се измерва, то е изтекло. Освен това – липсва публика, няма ги новобранците, пред които се разиграва церемонията, за да се постигне едно от основните превъзходства във взаимоотношенията; не е ясен и крайният срок на службата.

След уволняването на стария набор летоброенето до края на службата продължава по възходящ ред. Най-рано 150 дни преди условната дата за уволнение на набора започва летоброене по низходящ ред, като за целта се използва мек шивашки метър. В церемониална обстановка се извършва първото отрязване на ден 150, след това 149, 148 и т.н. до заветния ден на уволнението. Датите на отминаващите дни се изписват с химикал върху всеки един от 150-те сантиметра от метъра.

Друг начин за отбелязване е изнамиране на „свещения кибрит”, който стои на видно място в спалното помещение. Всяка вечер се преброяват клечките му – равни на дните до уволнение, след което ритуално се изгаря клечката ден, чийто прах потъва в небитието.

Описаните действия имат безспорни фолклорни паралели в начините за отмерване на дни през по-големи отрязъци от време, ограничени от крайни дати. Проучвайки среднородопското овчарство, Васил Дечев посочва пример за броене от начална точка в календара във възходящ ред, достигане на кулминация и броене в низходящ ред до крайната точка ¹. Крайните дати в календара са Димитровден и Гергьовден, а действията – зазимяване на овце, отброяване на дните до тяхното заплождане, времето на тяхната бременност, от която последните 40 дни до Гергьовден са в низходящ ред.

След привеждането на тази успоредица, уверено може да заявим, че сме регистрирали един фолклорен архетип по отношение на начина за броене/измерване на време. Сред причините за актуализацията му ще посочим наличието на отрязък от време, чийто свършек е известен – факт, който предпоставя реверсивното броене. От изключително значение за изявата на архетипа е пространството на реализацията му – затвореното, почти капсуловано пространство на казармения живот. Изявената колективност, липсата на индивидуализация, са показатели, по които то се доближава до фолклорното пространство или поне дава възможност на фолклорни по тип явления да се изявят.

Не на последно място държим да посочим принадлежността на описания по-горе фолклорен модел за времеизмерване към оня дял в изучаването на специфичните за

етноса културни изяви, който неотдавна млади български етнологични не съвсем убедително формулираха като „етноматематика”².

БЕЛЕЖКИ

1. **Дечев, В.** Среднородопското овчарство. В: СбНУ. Т. 19, 1903, 1-90.
2. Вж. напр. работата на **Д. Кузманова** „Етноматематика?” В: сб. Конфесия и фолклор. IV Четения на Асоциация „Онгъл”. Тезиси. Съст. Р. Малчев, К. Рангочев. С., 1997, 57-59.